

increase public participation in the adoption of legal acts. Due to the institutional design of this kind of constitutional and legal mechanisms, provided that the principles of transparency and openness in the adoption of legal acts and optimizes the development of civil society. It is noted that the public should be subject to the impact of the adoption of legal acts. It is concluded that the public has a sufficient level of legal awareness and legal and political culture to be the subject of impact on adoption of legal acts.

It is noted that modern democratic model of public influence on the adoption of legal acts based on the principle of open government and public partnership in which they are equal subjects of relations. For this, each of the subjects of the dialogue has certain resources that confirm their subjectivity and determine potential participation in it. Institutional design of public influence on the adoption of regulations allows for implementation of several important functions: to provide citizens the opportunity to engage in state-building processes on a regular basis, not just during elections and referendums, to create a platform through which citizens can protect their legitimate interests in time of the adoption of legal acts, do activities of public authorities more transparent and open, and close to the voters, enhance the quality of the legal acts and strengthen their right realizable capacity, strengthen public control over the implementation of legal acts by public authorities.

Key words: public, subject, influence, regulations, public authorities.

Стаття надійшла 15 листопада 2013 р.

УДК 342+658:005.5

Л. Г. Чистоклетов

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На підставі теоретичних і практичних аспектів адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання досліджено практичний досвід Великобританії, Німеччини, Португалії, Франції та країни Північної Європи (Фінляндія, Норвегія, Швеція і Данія) щодо здійснення діяльності служб безпеки недержавної правоохорони, які останнім часом отримують державне завдання у протидії промислового та комерційному шпигунству. Вивчено практику приватного сектора, який за допомогою державних органів спрямовує свою діяльність на захист інформаційної технології військового значення, а також підвищенню режиму таємності.

Проаналізовано функціонування детективно-охоронних фірм, агентств і служб безпеки, які беруть активну участь у адміністративно-правовому забезпеченні заходів безпеки суб'єктів господарювання щодо профілактики правопорушень і розслідування справ про промислове шпигунство.

Доведено, що тенденція до розширення функцій державних і недержавних правоохоронних органів щодо адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання у більшості країн Європи та їх співпраця у процесі формуванні в них власних груп і служб безпеки відображає потребу національних ділових кіл у зменшенні комерційних ризиків, особливо при роботі на слабо вивчених ринках, підвищення безпеки господарської діяльності, а останніми роками і особистої безпеки бізнесменів.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, господарська діяльність, суб'єкти господарювання, профілактика правопорушення, безпека діяльності, недержавна правоохорона, служба безпеки.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття людство зіткнулося з низкою небачених раніше глобальних проблем, зокрема таких, як виживання, системна трансформація і розвиток. Сучасний світ зазнав радикальних політичних, економічних, соціальних, духовних та екологічних змін. Без їх розуміння не можна кваліфіковано розглянути формування національних цілей і стратегій та сподіватись на безпечний розвиток діяльності господарюючих суб'єктів у подальшому. Як і решта держав, Україна, без урахування зарубіжного досвіду, практики діяльності суб'єктів недержавної правоохорони не в змозі вирішити власні економічні проблеми щодо впливу глобальних факторів, викликів і загроз безпеці діяльності суб'єктів господарювання.

Стан дослідження. В основу написання цієї статті покладено результати дослідницької роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Г. Гаврюшин, Г. Мошак, Б. Резниченко, Т. Ткачук, К. Боган, М. Інґліш і Р. Гріфін.

Метою статті є загальнотеоретичний аналіз європейського досвіду в сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки суб'єктів господарювання. Одним із різновидів цієї діяльності є створення за ініціативою і за підтримки спецслужб детективно-охоронних фірм, агентств і служб безпеки, які беруть активну участь у профілактиці правопорушень, розслідуванні справ про промислове шпигунство та забезпеченні інших заходів безпеки фірм і банків.

Виклад основних положень. У зв'язку з певними культурно-історичними особливостями суб'єкти недержавної правоохорони,

а саме розшукові та охоронні агентства Великобританії, упродовж багатьох років мають характерний почерк: відмінні особливості роботи, принципи, властиві тільки для них, напрями і методи діяльності.

У Великобританії постійно розширюється і диференціюється попит на послуги приватних розшукових агентств, які здатні виконати специфічні завдання, що вважаються незаконними для державних правоохоронних органів. Так, агентство «Argen», поряд із розслідуванням справ про промислове шпигунство, забезпеченням заходів безпеки фірм і банків, займається також добуванням конфіденційної інформації про конкурентів або інших приватних підприємств [1].

У цілому до кола питань, що вирішуються британськими приватними агентствами та службами безпеки, насамперед входять: розслідування злочинів, пов'язаних із комп'ютерними системами і шахрайством, забезпечення перевірки та безпеки службових приміщень; виявлення спеціальної техніки, підслуховувальних пристроїв; організація особистої охорони клієнтів і працівників фірм. За даними експертів, тільки з питань безпеки банківських операцій можна виокремити до 18 різновидів протизаконних операцій [2, с. 245]. Цим видам комп'ютерних маніпуляцій сьогодні приділяється особлива увага, оскільки традиційними методами їх складно виявити. До цих видів припинення комп'ютерних злочинів належать: боротьба з шахрайством у сфері електронного переказу вкладів, виявлення махінацій з наданих вкладів; заходи безпеки щодо забезпечення збереження вкладів.

Однією з дієвих форм і приватної, і загальної профілактики та викриття злочинів у Великобританії вважається виплата грошових винагород за надання інформації.

Так, тільки 2005 р. банки Лондона виплатили близько 150 тис. ф. ст. громадянам як винагороду [3, с. 23]. Загальна профілактика охоплює сукупність заходів політичного, економічного, правового, організаційно-ідеологічного характеру на рівні корпорації, фірми, підприємства як об'єкта економічної безпеки.

Свідченням цього є насичення ринку Англії спеціальною технікою для забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, починаючи від броньованих лімузинів і завершуючи мініатюрними підслуховувальними пристроями, також характерною рисою для безпекодіяльності господарюючих суб'єктів є підвищена увага англійських бізнесменів до підбору, перевірки та випробування кадрів для роботи в комерційних структурах, на промислових об'єктах, особливо в службах безпеки бізнесу.

Розглядаючи німецький досвід адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, слід констатувати, що в цей час державні установи, банки, концерни, промислові асоціації та приватні господарські компанії Німеччини поряд із використанням власних і самостійних детективно-охоронних агентств активно застосовують національні спеціальні служби для вирішення пріоритетних економічних проблем шляхом створення сучасних контррозвідувальних структур, що виконують функції підрозділів безпеки та охорони. Цікаво, що створені за ініціативою і за підтримки спецслужб, детективно-охоронні фірми та агентства, служби безпеки виконують певну частину оперативно-розшукової діяльності. Вони підтримують регулярні контакти і обмінюються оперативно значущою інформацією з органами поліції і контррозвідки, в деяких випадках здійснюючи навіть спільні заходи. Така діяльність зовсім не характерна, наприклад, для служб безпеки в США і Великобританії, а також України.

Проте є й низка проблем. Так, зосередження поліції ФРН на її ключових завданнях у зв'язку зі скороченням персоналу створює дефіцит запобігання злочинності та сприяє зростанню значення співробітництва з приватними службами, які визнані невід'ємною складовою внутрішньої безпеки і беруть участь у забезпеченні правопорядку, безпеці руху, діють у місцях виконання покарання. Поліція ФРН вимушена укладати договори про кооперацію з приватними службами безпеки, хоч вона більше зацікавлена в розширенні діяльності «добровільної поліцейської служби», яку вважає дешевшою, ніж послуги приватних служб безпеки. Це одна з причин того, що в дискусії про «нову архітектуру безпеки» в Німеччині приватні служби безпеки відсутні. Також слід зазначити, що державні правоохоронні органи в Німеччині і в Україні, «приватизувавши» забезпечення громадської безпеки і запобігання злочинності, не охоче сприяють приватним структурам у реалізації їх послуг. Приватні служби справедливо дорікають державі за те, що вони відсутні в загальній концепції безпеки для Німеччини [4, с. 227].

З огляду на характерні особливості, у Німеччині можна виділити дві великі групи приватних служб безпеки [5, с. 24]:

– агентства, що надають фірмам і підприємствам, банкам і державним установам комплекс детективно-охоронних послуг із забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, майна та фізичний захист співробітників;

– служби та підрозділи власної (внутрішньої) системи захисту, створені приватними підприємствами і фірмами.

Функції детективних і охоронних бюро Німеччини в цілому охоплюються традиційними рамками, однак мають чимало специфічних особливостей. Так, у зв'язку з переходом країн Східної Європи, безпосередніх сусідів Німеччини, до ринкового ведення господарства, відсутністю будь-яких обмежень у законодавстві країни на створення спільних акціонерних товариств за участю іноземного капіталу і його частки, особлива увага приділяється вивченню іноземців, які прибувають у країну для ведення власного бізнесу.

Проблеми безпеки економічної діяльності на території Німеччини посідають істотне місце. З цього питання складаються спеціальні домовленості, які суворо і педантично дотримуються упродовж усього періоду функціонування спільного підприємства. Іноземці, які працюють у спільних компаніях, постійно вивчаються і знаходяться в полі зору служб безпеки. До цієї діяльності залучаються підрозділи розвідувальної служби ФРН, кримінальної поліції, митної служби та прикордонних військ. Це питання знаходиться під постійною увагою розвідки, МЗС ФРН, відомства федерального канцлера [6, с. 13].

Ще однією особливістю є те, що для відкриття служби безпеки в Німеччині потрібно спеціальний дозвіл місцевої влади зокрема на укладання контрактів із замовником, підприємством, приватною фірмою. Критерії надійності та безпеки викладаються, як правило, в директивах урядових органів окремих земель ФРН. У дозволі може бути відмовлено, якщо приватна служба безпеки не в змозі забезпечити потрібний професійний рівень безпеки роботи або не має для цього необхідних ресурсів, зокрема фінансових, технічних.

Представники МВС ФРН спільно з співробітниками приватних промислових і комерційних служб безпеки, керівниками окремих фірм і банків прагнуть до оновлення юридичних норм, які б попереджали витік відомостей, що становлять таємницю як у процесі виробничої діяльності фірм, так і за їх взаємодії з державними, найперше іноземними установами. Також удосконалюється законодавство про відповідальність осіб, які допустили витік відомостей, що становлять комерційну таємницю. Отож, німецьке законодавство сьогодні в сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання достатньо всебічно і комплексно захищає виробничу, комерційну, банківську і податкову таємницю від несанкціонованого розголошення.

У випадку ж розголошення таємниці передбачено покарання строком до трьох років або грошовий штраф. Крім того, закон передбачає відповідальність за розголошення таємниці тієї особи, а також міру відповідальності осіб, що допустили витік цієї інформації.

Окрім покарання, винуватці зобов'язані відшкодувати потерпілій стороні збитки, що виникли у результаті розголошення таємності фірми. Сума збитку може сягати дуже великих розмірів. Злочином вважається також підбурювання або співпраця у розголошенні комерційної або виробничої таємниці, примусове здійснення таких дій.

На відміну від Німеччини, у Португалії взаємовідносини приватних служб безпеки з державними правоохоронними органами більш координовані. Так, у Португалії, з метою забезпечення відповідної діяльності служб приватної безпеки, діє Рада приватної безпеки (РПБ).

Членами РПБ є: міністр внутрішніх справ, який є президентом Ради; командувач Національної республіканської гвардії; командувач міліції громадської безпеки; Генеральний секретар Міністерства внутрішніх справ, який є секретарем РПБ; два представники фірм приватної безпеки, названі ними. Генеральний секретар Міністерства внутрішніх справ здійснює поточне виконання технічних та адміністративних функцій у якості члена РПБ.

До компетенції Ради приватної безпеки входять такі завдання:

а) перевірка виконання приватними фірмами безпеки норм відбору і прийняття на службу своїх співробітників;

б) координація діяльності і надання допомоги у визначенні змісту і функцій перевірки та контролю, розроблення вказівок компетентним органам у цій області;

в) направлення на адресу РПБ доповідей приватних фірм безпеки;

г) розгляд скарг у зв'язку із незаконними діями приватних служб безпеки і розроблення пропозицій міністрові внутрішніх справ із цих питань;

г) інспекція центрів підготовки співробітників приватних організацій безпеки та інших спеціалізованих установ з метою перевірки їх можливостей щодо професійного навчання персоналу підрозділів охорони і захисту тощо.

До консультативно-розподільних функцій РПБ входять:

а) надання права на здійснення приватної діяльності щодо забезпечення безпеки;

б) визначення умов розміщення, управління і використання центрів тривоги і сповіщення;

в) розроблення необхідних вимог безпеки, яким повинні відповідати транспортні засоби для перевезення цінностей;

г) дозвіл на застосування додаткових коштів приватними фірмами безпеки.

Вивчаючи особливості служб безпеки недержавної правоохоронної діяльності в сфері адміністративно-правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання у Франції, слід констатувати, що для неї у цьому напрямі характерною особливістю є стрімке нарощування діяльності зазначених служб у промислово-торговельних компаніях і фінансових інститутах.

Як свідчить практика, створення приватних служб безпеки відображає потребу національних ділових кіл у зменшенні комерційних ризиків, особливо під час роботи на слабо вивчених ринках, підвищення безпеки господарської діяльності, а останніми роками і особистої безпеки бізнесменів. Попит на послуги приватних детективів і охоронних структур зростає з боку приватних осіб, керівників і високопоставлених співробітників комерційних банків, страхових компаній і адвокатських контор.

У процесі подальшого дослідження французького досвіду було також встановлено, що власниками приватних детективних і охоронних бюро можуть бути лише особи, які мають громадянство Франції, або країн Євросоюзу. Колишні співробітники французької поліції можуть стати власниками таких бюро тільки з дозволу міністра внутрішніх справ країни. Цікаво, що останніми роками у Франції виникло серйозне занепокоєння у зв'язку зі значною кількістю колишніх поліцейських, які переходять на роботу в приватні охоронні та детективні компанії [7, с. 74].

До слова, така тенденція характерна і для України. У зв'язку з цим у Франції введена обов'язкова реєстрація в МВС приватних детективів, а також повідомлення МВС у випадках найму на роботу осіб зазначеної категорії.

З огляду на географічне положення, традиції і звичаї, близькі мовні системи і норми законодавства країнам Північної Європи (Фінляндія, Норвегія, Швеція і Данія) властиві значно спрощені підходи до організації діяльності комерційних і промислових служб безпеки. У цих країнах приватні детективні та охоронні бюро належать до категорії приватних підприємств. Мається на увазі те, що їхня реєстрація, фінансування, оподаткування, правове становище і діяльність регламентуються загальними нормами чинного законодавства.

Зауважимо, що служби безпеки суб'єктів господарювання та місцеві державні правоохоронні органи активно діють через впливові національні спілки підприємців. Уповноважені співробітники спецслужб на підприємствах спільно з кадровим апаратом служб безпеки суб'єктів господарювання здійснюють кваліфіковану спецперевірку осіб, що допускаються до роботи з таємними документами і матеріалами, створюють агентурну мережу, поширюють серед персоналу досвід контррозвідувального забезпечення закріплених об'єктів. Простежується тенденція до розширення функцій державних і недержавних правоохоронних органів щодо адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання та їх співпраці у процесі формування в них власних груп і служб безпеки.

Пріоритетне значення в країнах Європи останнім часом отримують завдання боротьби з промисловим і комерційним шпигунством. Основна увага приділяється захисту в приватному секторі технологічної інформації, що має військове значення, а також підвищенню режиму таємності. У зв'язку з цим у країнах Північної Європи актуальні питання протидії комп'ютерним злочинам та їх профілактика. Так, наприклад, у звіті «Комп'ютерна безпека Швеції» зазначається, що національні комп'ютерні мережі слабо захищені від випадкових або навмисних зломів, що може призвести до розлаштування більшої частини систем інформаційного забезпечення країни [8, с. 130].

Висновки. Аналізуючи практичний досвід країн Європи у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання, слід констатувати, що в цілому в країнах Європи існує тенденція до створення в промислово-торговельних фірмах потужних недержавних правоохоронних органів в особі служб безпеки, їх тісної співпраці з державними правоохоронними органами, з метою підвищення ефективності роботи з попередження правопорушень і злочинів, а також актив промислового шпигунства.

Отже, опанування зарубіжної практики в сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання у ринкових умовах, яка має важливе значення для сучасної України, допоможе краще освоїти тонкощі господарської діяльності у жорсткому конкурентному середовищі.

Зазначене також свідчить про те, що міжнародний досвід підтверджує необхідність створення системи служб безпеки недержавної правоохоронної діяльності суб'єктів господарювання в Україні як закономірного кроку в подальшому розвитку нашого суспільства на ри-

нкових засадах, а також як фактора у зміцненні демократичних принципів в управлінні державою.

1. Информационный менеджмент: новые технологии // Бизнес-разведка. – 2006. – № 7. – С. 14. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.amulet.ru/articles/2006/07/046373.htm>

2. Ткачук Т. Ю. Сучасні реалії та загрози інформації з обмеженим доступом на підприємстві / Т. Ю. Ткачук. – Право України. – 2011. – № 3. – С. 243–252.

3. Гаврюшин Г. «Ми могли б служити у розвідці» / Г. Гаврюшин // Контракти. – 2006. – № 7. – С. 23–24.

4. Мошак Г. Г. Розвиток запобігальної діяльності приватних служб (на матеріалах ФРН і України) / Г. Г. Мошак // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С. 227–232.

5. Ткачук Т. Ю. Взаємодія служби безпеки підприємства з правоохоронними органами як важлива складова забезпечення інформаційної безпеки підприємства / Т. Ю. Ткачук // Бизнес и безопасность. – 2010. – № 6. – С. 22–28.

6. Ткачук Т. Ю. Міжнародний досвід організації економічної безпеки підприємств / Т. Ю. Ткачук // Бизнес и безопасность. – 2009. – № 4. – С. 12–15.

7. Бизнес разведка. Внедрение передовых технологий / Кристофер Бюган, Майкл Инглиш; пер. с англ.; под общ. ред. Б. Л. Резниченко. – М.: Вершина, 2006. – 328 с.

8. Griffin Robert J. Just Do It: Establishing a Corporate Business Intelligence Function at IBM, Proceedings, SCIP 12th Annual International Conference and Exhibits. – Vol. II. – 2004. – P. 123–133.

Чистоклетов Л. Г. Опыт европейских стран в административно-правовом обеспечении безопасности деятельности субъектов хозяйствования.

В статье на основании теоретических и практических аспектов административно-правового обеспечения безопасности деятельности субъектов хозяйствования исследованы практический опыт Великобритании, Германии, Португалии, Франции и также стран Северной Европы (Финляндия, Норвегия, Швеция и Дания) по осуществлению деятельности служб безопасности негосударственной правоохраны, которые в последнее время получают государственное задание в противодействии промышленному и коммерческому шпионажу.

Изучена практика частного сектора, который с помощью государственных органов направляет свою деятельность на защиту информационной технологии военного значения, а также повышение режима секретности.

Проанализированы функционирование детективно-охранных фирм, агентств и служб безопасности, которые активно участвуют в административно-правовом обеспечении мер безопасности субъектов хозяйствования профилактики правонарушений и расследование дел промышленного шпионажа.

Доказано, что тенденция к расширению функций государственных и негосударственных правоохранительных органов по административно-правовому обеспечению безопасности деятельности субъектов хозяйствования в большинстве стран Европы и их сотрудничество в процессе формирования у них собственных групп и служб безопасности, отражает потребность национальных деловых кругов в уменьшении коммерческих рисков, особенно при работе на слабо изученных рынках, повышение безопасности хозяйственной деятельности, а в последние годы и личной безопасности бизнесменов.

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, хозяйственная деятельность, субъекты хозяйствования, профилактика правонарушения, безопасность деятельности, негосударственная охрана порядка, служба безопасности.

Chystokletow L. G. European experience in the administrative and legal framework for security of the entity.

The article is based on theoretical and practical aspects of administrative – legal security business entities investigated the experience of the United Kingdom, Germany, Portugal, France and the Nordic countries (Finland, Norway, Sweden and Denmark) for the implementation of the security of non-state law enforcement, have recently obtained a state task in combating industrial and commercial espionage.

Studied the practices of the private sector, which by government agencies seeks to protect the military significance of information technology and increasing secrecy regime.

Analysis of the functioning of detective security firms, agencies and security services, who are actively involved in providing administrative and legal safeguards businesses on crime prevention and investigation of cases of industrial espionage.

It is proved that the tendency to expand the functions of public and private law enforcement agencies in administrative and legal security of business entities in most European countries and their cooperation in the formation of their own groups and security services reflects the need for national business community to reduce commercial risks especially when working in poorly studied markets, improve the safety of economic activity, but in recent years business and personal security.

Key words: administrative and legal support, economic activity, businesses, preventing violations, security operations, non-state law enforcement, security.

Стаття надійшла 17 січня 2014 р.